

УДК 658.3

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ У ПІДПРИЄМСТВАХ АПК

Ольга Лебединська; Альона Волченко

*Харківський національний аграрний університет імені В. В. Докучаєва,
Харків, Україна*

Резюме. Підвищення ефективності транспортної логістики на підприємствах АПК сприяє створенню конкурентної переваги шляхом координації та інтеграції функцій, процесів і діяльності з усіх організаційних підсистем. Покращення умов перевезень сприяє зростанню ефективності транспортно-логістичних процесів, що позитивно впливає на імідж підприємства на ринку та на якість і своєчасність послуг, що надаються клієнтам. Це, в свою чергу, може гарантувати правильну конкурентну позицію і дозволити вихід на нові ринки. Основні фактори, що заважають цьому процесу, пов'язані з якістю перевезення в підприємствах та містять: несвочасну доставку; пошкодження при доставках; брак у доставках. Вони суттєво знижують ефективність доставок та безпосередньо впливають на підприємства, які здійснюють транспортну діяльність. Конкуренція на світовому й внутрішньому ринках змушує деяких українських підприємців з галузі транспортної логістики знижувати ціни на послуги, що надаються одночасно з підвищенням їх якості. В такій ситуації треба виявляти помилки (відсутність товару, його брак та ін.), й максимально їх зменшувати, оскільки вони мають сильний вплив на становище підприємства й сприяють розвитку конкурентів. Для зменшення цих проблем необхідно ввести різного роду поліпшення й процеси повинні бути спрямовані на підвищення ефективності. Представлено значення й сутність ефективності транспортно-логістичних процесів у аграрних підприємствах, розглянуто місце та роль транспортної логістики в системі управління. Показано, що основним критерієм вибору транспортного підприємства є забезпечення своєчасних доставок. Також описано три найважливіші фактори, які впливають на якість поставок у підприємствах. Це: пунктуальність, якість, дефіцит поставок і збитки. Зроблено спробу усунути ці недоліки, запропонувавши ряд можливих удосконалень як за низьких, так і за великих витрат.

Ключові слова: логістика, логістичні процеси, транспортні підприємства.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2019.06.096

Отримано 05.12.2019

UDC 658.3

INCREASING THE LOGISTICS PROCESSES EFFICIENCY AT AGRIBUSINESS ENTERPRISES

Olga Lebedynska; Alona Volchenko

*Kharkiv National Agrarian University named after V. V. Dokuchaev,
Kharkiv, Ukraine*

Summary. Increase of the transport logistics efficiency at agribusiness enterprises contributes to the creation of the competitive advantage by coordinating and integrating functions, processes and activities across all organizational subsystems. Improvement of the transportation conditions contributes to the increase of transport and logistics processes efficiency, which positively affects the company image in the market and the quality and expediency of services provided to customers, which in turn guarantees proper competitive position and allows entrance to the new markets. The main factors interfering to this process are related to the transportation quality in the enterprises and include: late delivery; damage during delivery; faulty delivery. They significantly reduce delivery efficiency and directly affect transport businesses. Competition in the world and domestic markets forces some Ukrainian entrepreneurs in the field of transport logistics to lower prices for services provided at the same time with their quality improvement. In such situation, errors (lack of goods, its spoilage, etc.) should be identified and minimized, as they have a strong influence on the company position and promote the competitors development. Various improvements are to be implemented in order to reduce these problems and processes should be aimed at efficiency increase.

The significance and essence of transport and logistics processes efficiency at agricultural enterprises are presented in this paper. The place and role of transport logistics in the management system are considered. It is shown that the main criterion for choosing the transport company is timely deliveries ensurement. Three most important factors influencing the supply quality at the enterprises: accuracy, quality, supply shortages and losses are described. Then the attempt to eliminate these faults proposing a number of possible improvements, both at low and high costs was made.

Key words: logistics, logistic processes, transport enterprises.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2019.06.096

Received 05.12.2019

Постановка проблеми. В даний час основним фактором, що визначає розвиток і досягнення добрих економічних результатів підприємств, є логістика. Її мета – об'єднання усіх функцій для раціоналізації поставок у логістичному ланцюзі. Цей аспект дуже важливий в діяльності кожного підприємства.

Розвиток логістики тісно пов'язаний з розвитком економіки й направлений на задоволення очікувань клієнтів і отримання прибутку. Підприємства, що надають логістичні послуги, повинні бути спрямовані на повне й ефективне обслуговування клієнтів [1].

Конкурентна перевага головним чином залежить від якості та своєчасності поставок у логістичному процесі. Ці фактори, поряд з ефективним обслуговуванням клієнтів, дозволяють отримувати прибутки й підвищувати ефективність логістичних процесів.

У більшості підприємств існують проблеми, пов'язані з ефективним потоком продукції в логістичному ланцюзі, своєчасністю постачань, виявленням причин несвоєчасного постачання та запобіганням пошкодженню продукції. Кажучи про якість пропонованих послуг, необхідно приділяти особливу увагу вимогам клієнтів та професійному обслуговуванню, мінімізації збитків і спрощенню процедури розгляду скарг. Аналіз ефективності потоку товарів у логістичному ланцюзі й спроби розробити рішення, які покращують якість поставок, є одними з основних завдань цієї статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою підвищення ефективності роботи на основі вдосконалення логістичних і транспортних процесів на підприємстві, а також оптимізації ланцюгів поставок вантажів і зниження рівня транспортних витрат не є новою для дослідників. Необхідно зазначити публікації, присвячені аналізу та ефективності системи логістичних послуг сучасного ринку, дослідження методики

розвитку логістики на підприємстві, транспортним процесам. Виділяють такі імена, як Герасимчук З. В., Ковальська Л. Л., Толпежнікова Т. Г., Сток Дж. Р., Е. А. Голікова, В. С. Лукинський, В. Н. Лівшиця, Б. А. Анікіна, Л. С. Федорова, О. Д. Проценко, Д. Бауерсокс, Д. Л. Вордлоу, С. Джонсона, Д. Клосса та ін.

Виклад основного матеріалу. Ефективність логістичних процесів показує ступінь досягнення мети, яка була поставлена перед ланцюгом поставок або конкретною одиницею чи об'єктом цього логістичного ланцюга. Це відноситься до прийнятих планів, стандартів або інших схем. Якщо вона менше 100%, це означає, що потенціал одиниці логістичного ланцюга використовується не повністю [2–3].

За даними аналітиків основний обсяг логістичного ринку на 90% складається з транспортно-логістичних послуг, і тільки 10% відносять на послуги експедиторів, зберігання, дистрибуції. Управлінська логістика, що включає управління ланцюгами поставок, займає 1% ринку логістичних послуг.

Підвищення ефективності перевезень є важливою проблемою для аграрних підприємств. Ефективність транспортно-логістичних процесів впливає на імідж підприємства на ринку, якість і своєчасність послуг, що надаються. Саме такий спосіб може гарантувати правильну конкурентну позицію й дозволити вихід на нові ринки. Збільшення значущості цього фактора особливо помітно з 2013 року, коли в Україні відбувся бурхливий розвиток перевезень автомобільного транспорту (вантажний транспорт в 2013 році склав 27,1% у порівнянні з іншими галузями) [4]. Вантажні перевезення автомобільним транспортом демонструють стійку тенденцію до зростання з одночасним збільшенням динаміки перевезень (рис. 1).

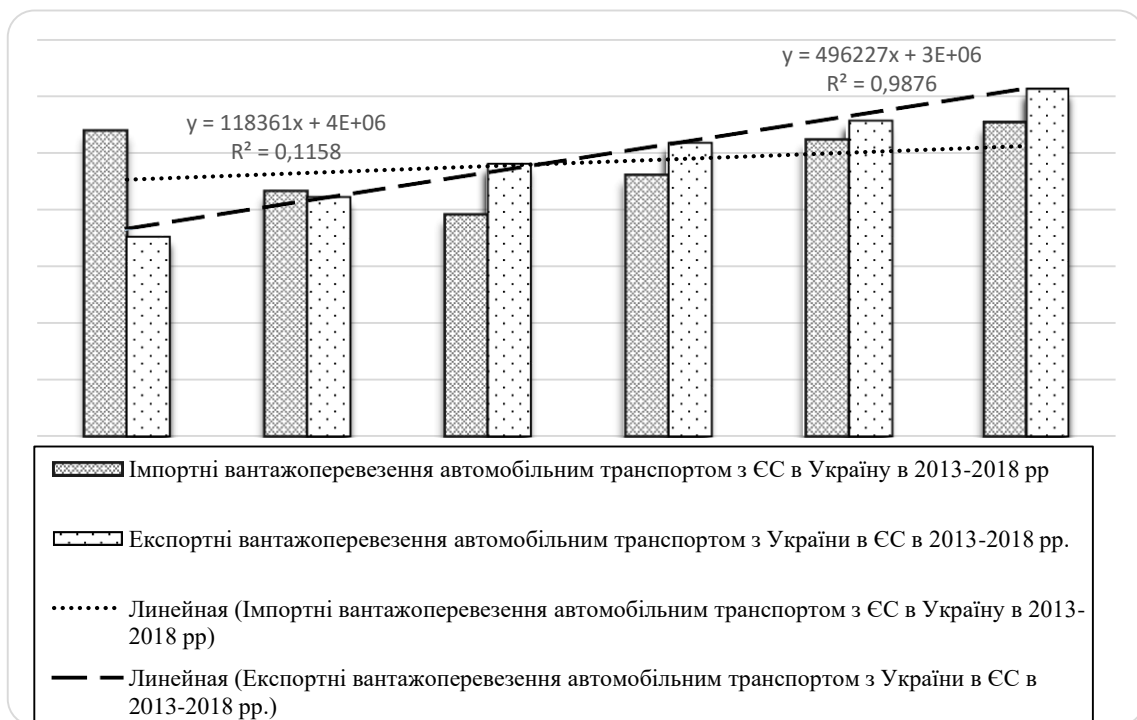

Рисунок 1. Динаміка імпортно-експортних перевезень автомобільним транспортом у 2013–2018 рр.

Figure 1. Dynamics of import-export carriage by road in 2013–2018

Польща й Німеччина є основними зовнішньо торговельними партнерами України на ринку автомобільних вантажоперевезень, що забезпечує близько 50% вантажопотоку в обох напрямках. У 2014 році з країн ЄС в Україну перевезено 4308 тис. тонн вантажу. Найбільший постачальник вантажів в Україну автотранспортом є Польща, яка забезпечує понад 35% усього імпорту з ЄС упродовж 2013–2018 років. Незначне скорочення перевезень відмічається з Німеччини. Якщо в 2013 році його питома вага складала 17%, то в 2018 – на 2,1% менше. Це скорочення спостерігається за всіма асортиментними групами вантажів.

Найбільше збільшилися поставки в Україну добрив, волокно-матеріалів, паперу, картону, м'яса та субпродуктів, електромашин і обладнання, напоїв, спирту й оцту, відходів харчової промисловості й готового корму для домашніх тварин та ін.

Україна займає 1 місце в світі з експорту насіння соняшнику, 2 – з експорту пшениці, 3 – з експорту кукурудзи, 6 – з експорту муки. Понад 90% обсягу експорту зернових і олійних культур реалізується через порти.

Експортний потік з України в країни ЄС за аналізований період зріс на 74% і в 2018 році становив 6120,4 тис. тонн. Експорт до Польщі займає близько 30% вантажоперевезень в ЄС, і в 2018 році проти 2013 зріс на 96%. У розрізі вантажів Україна здійснює перевезення деревини та дерев, м'яса та субпродуктів, виробів з заліза і сталі, скла, фурнітури, неорганічних хімікатів, швидкобудівних будинків, зерна, солі, насіння олійних культур, лікарських рослин, соломи, фуражу та ін.

У 2018 році виручка від експорту аграрної продукції в ЄС становила 16807 млн. дол. або 39% загального експорту країни. На ринку транспортної логістики спостерігається переміщення вантажів із залізничного транспорту на автомобільний. Проблеми з інфраструктурою тривалий час не вирішувалися. Тому для реалізації експортних обсягів зерна й максимально ефективного використання логістичних ланцюгів та розширення логістичної інфраструктури транспортної логістики учасники ринку повинні об'єднувати свої зусилля для оптимізації переміщення вантажів від елеваторів до портів. Україна експортує сільськогосподарську продукцію в 70 країн, питома вага якої в загальному експорті складає 36,3% [5].

Основні порушення, пов'язані з якістю перевезення в підприємствах, включають в себе: несвоєчасну доставку; пошкодження при доставках; брак у доставках. Ці фактори суттєво знижують ефективність доставок, вони безпосередньо впливають на підприємства, які здійснюють транспортну діяльність.

Основним критерієм вибору транспортного підприємства є забезпечення своєчасних доставок. У даний час невеликі компанії не можуть гарантувати кращі умови доставки, ніж великі компанії. Своєчасність поставок великих логістичних операторів коливається в межах 60–90%, а в інших компаній – у межах 70–80% [6]. Найважливіші причини, що викликають затримки в доставці:

- помилка відправника (доставка товару занадто пізно, доставка товару, який не був замовлений, вкладання невірної документації);
- складська помилка (неправильне завантаження за асортиментом, кількістю);
- помилка транспортного відділу (неправильне адміністрування поставок в операційній системі, неправильне планування поставок);

- затримка водія/транспортного засобу при доставці (за утримання водія в одного постачальника затримує доставку в іншого. Це особливо помітно в системі групування, де вантажі консолідуються й товари доставляються одному отримувачу в одному транспортному засобі);

- поломки транспортних засобів;
- недолік вільного місця в транспортних засобах (наприклад, через неправильну інформацію про замовлення, розміри товарів та про їх кількість);
- відмова прийняти поставки (наприклад, через отримання не замовлених товарів, доставки після обумовленої дати, доставки пошкоджених або протермінованих товарів);
- інше (стихійні лиха, аварії, реконструкція доріг і т. д.).

Ці фактори мають досить суттєвий вплив на затримку доставки, тому він має бути зменшений або усунутий повністю. Дотримання узгоджених термінів доставки, а не їх швидкість, в даний час є найціннішим фактором для поставок. Питання безпомилкових поставок, пошкодження товарів чи упаковки, повноти поставок і їх гнучкості також є важливими [1].

Як показує практика і досвід експедиторів, кожна доставка піддається ушкодженню. Основними причинами, які викликають пошкодження та втрату продукції, що перевозиться, є:

- розміщення товару занадто щільно, використання занадто слабкої упаковки, укладання товару занадто високо;
- неправильна фіксація товару, пошкодження при навантаженні/розвантаженні, відсутність використання ременів і т. д.;
- нахил товару на піддоні (неправильне розташування товару на піддоні);
- пошкодження піддона (механічне пошкодження, наприклад, при навантажуванні, велика кількість перевантажень, погана якість піддона);
- пошкодження колективної упаковки (погана укладка товару, пошкодження при навантаженні/розвантаженні);
- негерметичність причепів (висипання зерна на узбіччя доріг) [7].

Перераховані причини можуть бути результатом навантажувальних, розвантажувальних або транспортних робіт. Тому важливо забезпечити, щоб кожен з цих трьох етапів здійснювався з належною ретельністю. Найважливішими факторами, які сприяють виникненню неповних поставок, є:

- крадіжки (недостатній контроль, відсутність контролю);
- відсутність асортименту на момент розміщення замовлення (погане управління запасами, несвоєчасна доставка);
- пошкодження (недостатня цілісність товару, наприклад, злам);
- помилки, допущені особами, відповідальними за приготування товару (викликані втомою, перевтомою, неухважністю).

Особливу увагу слід приділити крадіжці й псуванню товарів на терміналах, що призводить до їх вилучення. Обидва ці фактори важливі й впливають на ефективність логістичного процесу [8].

Сильна конкуренція як на світовому, так і внутрішньому ринку змушує українських підприємців з транспортної галузі вживати заходи щодо зниження цін на

послуги, які надаються при одночасному підвищенні їх якості. Підвищення ефективності вантажопотоку полягає в усуненні факторів, що викликають низьку якість пропонованих послуг, підвищенні конкурентоспроможності на ринку логістичних послуг. Помилки, які були виявлені (тобто несвоєчасне постачання, пошкодження або відсутність товару), повинні бути максимально зменшені, оскільки вони можуть вплинути на становище підприємства. Щоб зменшити проблеми, з якими найчастіше стикаються транспортні підприємства, необхідно ввести різні поліпшення, процеси повинні бути спрямовані на підвищення ефективності [9].

Ці зміни можуть бути як малими, так і великими, їх реалізація завжди повинна вирішуватися власниками або уповноваженими особами.

Недорогі зміни, які сприяють поліпшенню бізнес-операцій та скорочення затримки доставки і зменшення помилок відправника, це:

- підвищення обізнаності клієнтів про проблеми, які виникають у зв'язку з неправильною підготовкою;
- поточний і систематичний контакт з замовником, забезпечення термінів завантаження/розвантаження;
- сканування завантаження, а потім його електронна перевірка;
- штрафи, накладені на персонал складу за помилки при навантаженні;
- чітке маркування транспортних маршрутів, складських майданчиків і навантажувальних платформ (усунення або зменшення шкоди товарам) [10].

Для зменшення затримки через помилки транспортних відділів, потрібно впроваджувати правильно функціонуючу систему адміністрування замовлень, контролю за плануванням відвантаження, зменшувати затримки, викликані відмовами рухомого складу. Також необхідно забезпечити підвищення частоти перевірки технічного стану транспортних засобів, контролю й моніторингу автомобіля.

Недорогі зміни для зменшення шкоди при поставках та зменшення дроблення товару, це:

- укладання товарів на піддони таким чином, щоб виключити або значно зменшити можливість роздавлювання (наприклад, використання картонних прокладок);
- звертати увагу на міцність упаковки, щоб не розміщувати занадто багато послідовних шарів на нижніх частинах вантажу;
- використання упаковки з високою стійкістю до механічних пошкоджень;
- точне маркування товарів, що відправляються для перевезення;
- правильне укладання (насіпання) продукції та обмеження її висоти на автопричепі або піддонах.

Недорогі зміни для скорочення дефіциту поставок, це:

- контроль вантажних транспортних засобів, наприклад, системи GPS;
- посилений контроль над інвентарем;
- кращий захист товарів, що відправляються на транспорт.

Скорочення проблем, які безпосередньо впливають на ефективність логістичних процесів, іноді може бути здійснено без додаткових фінансових витрат. Однак буває таке, що недорогих змін недостатньо, особливо в підприємствах, де цей тип недоліків часто зустрічається. Для збереження досягнутої репутації необхідні інвестиції в оновлення основних фондів підприємства, а саме: частіша заміна автопарку;

впровадження ІТ-систем для кращого контролю за товарно-матеріальними запасами на підприємстві; використання упаковки відповідної якості; розміщення товарів на непошкоджених піддонах; користування допомогою компаній, що здійснюють моніторинг та захист складських приміщень.

Запропоновані зміни можуть поліпшити якість поставок з точки зору їх своєчасності, обсягу шкоди й дефіциту. Вони підвищують ефективність транспортних підприємств на ринку послуг і забезпечать можливість м'якої конкуренції.

Висновки. Високий рівень довіри до стандарту обслуговування клієнтів означає, що підприємства змушені конкурувати з іншими, часто більшими транспортними підприємствами. Це спрямовано на забезпечення високої якості поставок, у тому числі своєчасність і повнота доставок, а також усунення пошкоджень і втрат при транспортуванні. Забезпечення виконання високого рівня цих трьох чинників не просто, але це може надати підприємству істотну й довгострокову конкурентну перевагу. Тому важливо усунути проблеми, пов'язані з цими аспектами.

Conclusions. The high level of confidence in the standard of customer service means that companies are forced to compete with other, often larger transportation companies. This is aimed at ensuring high quality of deliveries, including: accuracy and delivery completeness, as well as damage and loss reduce during transportation. Ensuring the high level of these three factors is not always easy, but it can provide the transport company with significant and long-term competitive advantage. Therefore, it is important to eliminate the problems associated with these aspects.

Список використаної літератури

1. Колодізева Т. О. Управління ланцюгами поставок: навчальний посібник. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. 164 с. ISBN 978-966-676-641-3.
2. Левіков Г. А. Глобалізація світової економіки та логістика. Транспортної інформації (БТІ). 2002. № 8.
3. Логістика: Теорія та практика: навч. посіб. К: Центр учбової літератури, 2010. 360 с.
4. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Лебединська О. І. Конкурентоспроможність національного товаровиробника нуту на світових ринках. Ефективна економіка. № 12. 2017.
6. Герелиця Р. О. Особливості транспортної логістики підприємств АПК. Формування стратегії розвитку регіонального АПК: матеріали 4-ої міжфакультетської наук.-практ. конф. молодих вчених (м. Житомир, 30 травня 2008 р.). Житомир, 2008. С. 187–189.
7. Бауэрсокс Доналд Дж., Клосс Дейвид Дж. Логистика: Интегрированная цепь поставок / пер. с англ. М.: Олимп-Бизнес, 2001. 640 с
8. Логістика: підручник / под. ред. Б. А. Анікіна. М.: ИНФРА-М, 2005.
9. Шевчук А. М. Сутність логістичного управління вантажоперевезеннями підприємств. Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво. 2004. № 4. С. 256–259.
10. Амітан В. Н., Ларіна Р. Р., Пілюшенко В. Л. Логістизація процесів в організаційно-економічних системах: моногр. Донецьк: Юго-Восток, 2003. 72 с.

References

1. Kolodizieva T. O. Upravlinnia lantsiuhamy postavok: navchalnyi posibnyk. Kharkiv: KNEU im. S. Kuznetsia, 2016. 164 p. ISBN 978-966-676-641-3.
2. Levikov H. A. Hlobalizatsiia svitovoi ekonomiky ta lohistyka. Globalization of the world economy and logistics. Biulleten Transportnoi informatsii (BTI). 2002. № 8.
3. Lohistyka: Teoriia ta praktyka: navch. posib. K: Tsentru uchbovoi literatury, 2010. 360 p.

4. State Statistics Service of Ukraine. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Lebedynska O. I. Konkurentospromozhnist natsionalnoho tovarovyrobnyka nutu na svitovykh rynkakh. Competitiveness of the national chickpea producer in world markets. *Efektivna ekonomika*. № 12. 2017.
6. Herelytsia R. O. Osoblyvosti transportnoi lohistyky pidpriemstv APK. Formuvannia stratehii rozvytku rehionalnoho APK. Features of transport logistics of agribusiness enterprises: materialy 4-oi mizhfakultetskoï nauk.-prakt. konf. molodykh vchenykh (Zhytomyr, 30 May 2008p.). Zhytomyr, 2008. P. 187–189.
7. Bauerocks Donald J., Closs David J. Lohistyka: Yntehryrovannaia tsep postavok. Logistics: Integrated Supply Chain: Translation from English. M.: Olymp-Byznes, 2001. 640 p.
8. Lohistyka: pidruchnyk. Logistics: A Tutorial / edited by B. A. Anikina. M.: YNFRA-M, 2005.
9. Shevchuk A. M. Sutnist lohistychnoho upravlinnia vantazhoperevezenniamy pidpriemstv. The essence of logistic management of cargo transportation of enterprises. *Derzhava ta rehiony*. Ser: *Ekonomika ta pidpriemnytstvo*. 2004. № 4. P. 256–259.
10. Amitan V. N., Larina R. R., Piliushenko V. L. Logistics Processes in organizational and economic systems: monogr. Donetsk: Southeast, 2003. 72 p.